

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Az emberi ész tehetsége vallás- erkölcsi szempontból.

(Vége.)

Vallás-erkölcsi szempontból kiket válasszunk tehát vezetőinkké? Talán azokat, a kik azt hirdetik, hogy az Isten sokkal magasabb lény, hogysen a világon történteket nem mérle méltathatná, s az emberek tiszteletnyilvánításaira szüksége lehetne? Vagy azokat kövessük, a kik odáig okoskodnak, a míg minden vallási és erkölcsi rendszert, mint haszontalan, nevetséges dolgot eldobnak, s az embereket ösztetartó legszentebb kapcsot avatlan kezekkel szétzagatják, — a kik föllájitják az alattvalókat Isten — és előljárók ellen, s azt kívánák, hogy ne adjon számot soha a hatalmas zsarnok, ki elnyomta az igazságot, lábbal tiporta az ártatlanságot, — a kik e földi életen túl nem ígérnek a szenvedő erénynek semmi jutalmat, az ármánykodásban, csalás-, rablás- és gyilkolásban ügyes és szerencsés gonosztevőt pedig felszabadítják a jövő büntetésének minden félelmetől, — s a kik végre nem biztatják semmivel a szegények segítőit, az árvák nevelőit, a szerencsétlenek vigasztalóit, s nem is fenyegetik az igaz Isten szigorú ítéletével azokat, a kik embertársaikat felgyújtják, a neveletlen magzatok atyáit megölik, a szegényeket megrabolják utolsó falataiktól, — s mégis a világ előtt, mint becsületesek élhetnek?? — Azokat kövessük-e, a kik bölcsészeti elveik után az erkölcsstelen kicsapongásokat, féktelenségeiket, mint az emberi gyengeség szükségszerű következményeit kimentik, az öngyilkosságot magasztalják, az uzsorát, csalást, rablást mentesítik, s a kereszténység szentséges elveit saecularisálják?

Oh, — ha ezen ellentétes vélemények-, sophistai

következtetések által életbeléptetett vallás-erkölcsi elvekben lennének kénytelenek az igazságot keresni, s szívünk belső nyugalma ezekre fektetni, — akkor jogosan kiálthatnánk mi is fel a költővel „Világosságot!” akkor elmondhatnók Petőfyvel mi is a szomorú kétségbeesés hangján:

„Sötét a bánya,
De égnek benne mécssek.
Sötét az éj,
De égnek benne csillagok
Sötét az ember kebele,
S nincs benne mécs, nincs benne csillag,
Csak egy kis hamvadó sugár sincs.
Nyomoru ész,
Ki fénynek hirdeted magad,
Vezess, ha fény vagy,
Vezess csak egy lépésnyire “^{11.)}

A philosophiai tekintélyekre tehát vallás-erkölcsi szempontból semmit se építhetünk; mert ezek azonkívül, hogy az igazságtól eltérve az ember értelmét megzavarják, s az emberiség legnagyobb részét elveik ki nem elégíthetik: „*a felvilágosult embereket is soha egyetlen iskolában össze nem gyűjtötték; de végtelenre osztva a világnak minden időben oly látványt nyújtanak, melytől a számalom még a becsülés által sem távolíthatott el.*“^{12.)}

Ezekután még a szorosabb értelemben vett tévitanítókról és vallásujtókról kell célunkhoz képest röviden megemlékeznünk, a kik szintén a ker. századok mindegyikében különböző irányban léptek föl, s ellentétes módon az igaz vallást elferdíteni, ujitgatni, reformálni merészkedtek. — Ha egyebet nem is mondanánk rólok, mint azt, a mit a 16-ik század reformátorairól egy világhírű író megirt, — már az

11.) Petőfi S. ősz. költ. kép. kiad. 502. l.

12.) Lacordaire Egyh. B. 35. l. I. füz. ford. M. K. —

is elég lenne arra, hogy a bölcsészeknél is sokkal kevesebbre becsüljük őket, és, tekintélyüket; mert: „néhányan közülök a közép-szerűsége sem emelkedtek felül, s majdnem mindnyájokról elmondhatni, hogy, ha olyan szomorú nem volna hirnevük, bizonyára nagyon is jelentéktelen volna.“^{13.)} Az első századok tévtanítói ferde vallási elveikkel együtt, a minden emberi mű kérlelhetlen nagy ellensége, az idő és az enyészet hatalma alatt elhulltak. Közös sorsuk volt az igazság elleneivel. — Csak még a 16-ik század vallásujítói élnek követőikben. — De minthogy ők is csak utánczóik voltak a régieknek; mivel az igazság ellen támadtak föl ők is, a mint Quizot is a protestantismus egyik legnagyobb védője, az igazat megvöllva kifejezte, hogy az nem volt sem a vallásosság emelésére irányuló őszinte törekvés, sem az igazság- és emberi méltóságról hirdetett álom gyümölcse;^{14.)} mivel egyedüli céljük csak az volt, hogy az igaz egyház tekintélye alól önmagukat kivonják, s féktelen szenvedélyeiknek szabad tért nyissanak, mert „a mint látszik,“ — jegyzé meg Erasmus, — „a reformatio arra megy ki, néhány barát kivethők, néhány pászor megházasodik, s végül a nagyszerű szomorujáték vig kimenettel záródik be, mert, mint a vígjátékban, ugy itt is, az egész csomót házasság oldja meg“; mivel „szellemi tehetségeiket, nevelésüket, ismereteiket, szóval mindent megvizsgálva és latravete már az ítészet, de sem a katholicusok, sem protestansok közül nem létezik többé művelt, pártatlan szellem, ki azon tulságos dicséreteket, melyekkel őket elhalmozták, párttulzásnak ne tartaná;“ mivel végre „mindenki azon nyugtalan szellemek sorába számítja őket, kik fel vannak ruházva a forradalmak elidézésére megkivántató tulajdonokkal“^{15.)} Azért ők is csak megerősítették azon igazságot, hogy vallást az emberi ész nem teremthet magának, s a meglevő igaz religiot annál kevésbé ujitgathatja, — hogy Jézus által alapított vallásnak hitczikkeit vagy mind el kell fogadni, vagy pedig a tévtanok minden változatán keresztül kell menni, a mi pedig a legnagyobb erkölestelenség örvényébe sodor, — mert az emberi ész saját tehetségével valláserkölcsi szempontból semmi jót se tehet az ellen.

Takó Fános.

A nők neveléséről.

Irtia Fenelon.

Francoziából fordította: SZÉKELY ANTAL.

(Folytatás.)

III. Fejezet. Melyek a nevelés első alapjai?

Hogy mindezen bajoknak elejét vegyünk nagy előny az, ha a lányok nevelését már a leggyengébb korban megkezdhetjük, mert épen ez első kor, midőn a gyermeket legtöbbször gondatlan, sőt néha erkölcstelen nőkre hagyjuk, az, melyben a benyomások legmélyebbek, s mely azért nagy befolyással van az egész életre.

Mielőtt a gyermek még teljesen beszélni tudna már elő lehet készíteni az oktatásra. Lesznek talán, kik tulzásnak veszik e mondatom; de meg kell csak figyelniük, mit tesz a gyermek, midőn még nem beszélt. Már akkor tanul egy nyelvet, melyet nemsokára szabatosabban beszél, mint a tudósok holt nyelvet, melyet oly sok munkával tanultak meg előhaladt korokban. De mit tesz nyelvet tanulni? Ez nemcsak abban áll, hogy emlékező tehetségünket a szavak nagy számival megtehetjük: hanem mint sz. Ágoston mondja, még minden egyes szónak saját értelmét is meg kell jegyezniük. A gyermek, mondja ő, kiábálása és játéka közegette, észreveszi, hogy egy-egy szó mely tárgynak a jele; s teszi ezt részint látva a testek természetes mozdulatait, melyek a beszéd tárgyát érintik, vagy arra utalnak, részint mert feltűnik előtte, mily gyakran ismétlik ugyanazonszót ugyanazon tárgy jelzésére. Annyi bizonyos, hogy a gyermek agyszerkezete csodálatos könnyűséget ad a gyermekeknek mindezen képek benyomására; de mily szellemi vigyázat kell arra, hogy ezeket megkülönböztesse s mindegyiket saját tárgyávi összekösse?

Tekintsünk továbbá azt, hogy a korban mennyire simul a gyermek azokhoz, kik neki hizelegnek, s mint fut azoktól, kik korlátozzák; mint tud kiáltani vagy hallgatni, hogy a mit kíván megkapja; mily ravaszok, s mily irigyek már e korban. Láttam, mondja sz. Ágoston, egy irigy gyermeket; még nem tudott beszél ni s máris halvány arczzal s mérges szemekkel nézte a gyermeket, kivel anyja emlőjét meg kellett osztania.

Ebből következtethetjük, mennyivel többet tudnak a gyermekek, mint rendesen hiszszük. Így szavaink, ha azokat bizonyos hangsulyozással és taglejtéssel kísérik, felkelthetik a gyermek hajlamát, inkább lenni a becsületes, és jó emberek közt, kiket látnak, mint más esztelenekkel, kiknek szeretete csak veszélyes lenne rájuk nézve; így különböző arczvonások és hanghordozás segítségével ijesztő színbe állíthatjuk eléjük az embereket, kiket haragban vagy valamely más rendetlen kedélyállapotban látnak, míg igen nyájas szavunk, s a derült arc csodálatra kéltően állítja eléjük azt a mi szépet és illedelmest látnak.

Nem ugy említem fel e kis dolgokat, mintha va-

13.) Balmes Cath. és Protest. ford. a pesti n. paps.

14.) u. n. 20. l.

25.) u. o. .

lami nagy jelentőséggel bírnának, de végre is e távolabbi előkészítések képezik a kezdetet, melyet elhanyagolni nem szabad; s e mód melylyel már jó előre megnyerjük a gyermeket, bár észrevehetetlen, de oly körülményeket szül, melyek nagyon megkönnyítik a nevelést.

Ha mégis kételkednék valaki a hatalomban, melylyel ez első előítéletek az emberek fölött uralkodnak, csak figyelje meg, mily élénk, és határozatos a gyermekkorban szeretett dolgok emléke még az előhaladt években is. Ha a helyet, hogy a gyermekekbe hű félelmet öntenénk a rémképek és szellemek irányában, mely eljárásnak rázkódtató hatásai még ugyis gyenge agyszerkezetüket csak meggyengítik; ha a helyett, hogy megengednők dajkájának minden képzelődését követnie abban a mit szeretnie vagy félnie kell arra törekednénk, hogy mindig kedvező fogalmat adjunk neki a jóról s borzalmast a rosszról: ez előítélet a jövőben óvatosságunk által nagyon megkönnyítené számukra minden éretnyek gyakorlatát. Ha azonban félni tanítjuk egy fekete ruhába öltözött paptól; ha a halálról csak azért beszélünk nekik, hogy őket megretentsük; ha elmondjuk nekik, hogy a halál éjjelenként rémes alakban megjelenik: mindezzel csak gyenge és félnék lelküekké s elfogultakká teszszük őket a jobb dolgok iránt.

Ez első korban leghasznosabb az, hogy a gyermekek egészségét gondozzuk, s igyekeznünk kell, hogy az egészséges ételek kiválasztása s egyszerű rendes étkezés folytán, egészséges vérük legyen; szabályoznunk kell az evés idejét, hogy az körülbelül mindig ugyanazon órában történjék; hogy elég gyakran, és szükségükhöz mérten egyenek; hogy a rendes ételen kívül semmit se kapjanak, mivel ezzel csak megterhelik gyomrukát, mielőtt az emésztés végbement volna, hogy semmit se egyenek ingyencsészből, mely a szükségén kívül is enni készíti őket s megutáltatja velök azon táplálékot, melyek egészségük föntartására alkalmasabbak, s hogy végre ne adjunk nekik egyszerre igen sok különböző ételt, mert a különböző husnemek egymásutáni követkekezése még akkor is föntartja az étvágyat, midőn az evés valódi szüksége megszűnik.

Nem kevésbé fontos az is, hogy nem terhelve meg őket a tanulásban, szerveiknek szabad kifejlődést engedünk; el kell mindent háritanunk, mi a szenvedélyeket bennök felköltheti, óvatosan hozzá kell szoktatnunk, hogy meg legyenek fosztva attól a mi iránt különös hévvel vágyódnak, hogy soha se reméljék megnyerhetni azt, mit kívánnak.

Bármily kevés hajlandósága is legyen a gyermeknek a jóra, e módon mégis tanulékonyvá, türelmessé, szilárdvá, viggá és csendessé lehet tenni; míg ellenben, ha ez első korban őket elhanyagoljuk, hevesek és nyugtalanok lesznek egész életökben; vérök tüzessé válik, szokásuk alakot ölt, testük, mely még gyenge és lelkük, mely még sen mi más tárgy iránt nem mutat hajlamot a rossz felé vonzódik; az eredendő bűnnek bizonyos,

neme jön így létre bennök, mely a későbbi korban ezerféle féktelenségnek lesz szülőoka.

Szükséges, hogy az előbbre haladott korban, midőn az ész teljesen kifejlődött minden beszéd, melyet hozzájuk intézünk megszerettesse velök az igazságot, s beljök lehelje a megvetést minden tettetés iránt. S azért soha sem kell tettetést használnunk, hogy megnyugtassuk őket, vagy meggyőzzük arról, a mit akarunk; ezzel csak ravaszágra tanítjuk őket, melyet soha el nem felednek: a menynyire lehet mindenben az ész által kell vezetnünk őket.

Vizsgáljuk meg azonban közelebbről a gyermek állapotát, hogy részleteiben megismerjük mindazt, mi természetével megegyezik. Agyuk állománya még nagyon gyenge és napról-napra keményedik; még mitsem tud, minden ujság előtte: az agynak a lágysága okozza azt, hogy minden benyomást könnyen fogad el, s az új dolgok iránti csodálkozásból ered az, hogy mindezen bámulnak, és szerfölött kíváncsiak. Az is bizonyos, hogy az agynak e nedvessége és lágysága nagy hővel lévén kapcsolatban, a gyermeknél könnyű és folytonos mozgást eredményez: s innét van a gyermekek azon élénksége, hogy eszök nem képes egy tárgynál megállapodni, valamint testük sem ugyanazon helyen.

Másrésről a gyermekek ekkor még semmit sem tudnak önmaguktól gondolni, vagy tenni, mindent megjegyeznek s keveset beszélnek, ha a sok beszédre rá nem szoktatjuk, s éppen ettől kell különösen óvakodnunk. Legtöbbször elrontjuk a kedves gyermekeket a gyönyör által, melyet bennök nyerni akarunk; megszoktatjuk őket, hogy merészen kimondjanak mindent a mi csak eszökbe jut, s hogy beleszóljanak oly dolgokba, melyekről még nincs tökéletes ismeretök; egész életökben megmarad a szokásuk, hogy mindenről elhamarkodottan ítélnék, s hogy hozzászólnak oly tárgyakhoz, melyekről nem bírnak tiszta fogalommal: és mindez a szellemek nagyon rossz jellemet kölcsönöz.

Ez öröm, melyet némelyek gyermekeiktől nyerni akarnak, még egy veszélyes eredményt szül: észreveszik t. i., hogy gyönyörrel tekintünk rájuk, hogy minden tettüket megfigyeljük, s hogy szívesen hallgatjuk őket. Ezáltal hozzászoknak még a gondolathoz, hogy a világ mindig fog velük foglalkozni.

Ha e korban mindenki tetszéssel halmozza el őket s ha ellenmondást nem tapasztalnak, vérmes reményekre kelnek, mely egész életükben számtalan csalatkozásnak lesz szülője. Ismertem gyermekeket, kik mindig azt gondolták, róluk van szó, mikor titokban beszélünk mert észrevették, hogy ez gyakran úgy történt. Ők azt hitték, minden mivel bírnak rendkívüli és csodálatra méltó. Figyelünk kell azért mindig a gyermekekre, de úgy, hogy ne vegyék észre, mennyire gondolunk velök. Érezteszük azért velök, hogy szeretetből oktattuk őket, s azért, mert szükségük van reá, s hogy figyelmüket viseletük kívánja, de nem szellemük csodálása. Elégedjünk meg azzal, ha lassan-lassan képezszük őket az alkalmak szerint, melyek önmaguktól kínálko-

nak: óvakodnunk kell még azon eseteket is fölhasználni, midőn a nélkül hogy megerőltetnők, a gyermek szellemi kiművelésében nagy előhaladást tehetnénk, mert a hiúság és önhittség veszélye mindig sokkal nagyobb e koránérett nevelésnél, melylyel annyi zajt ütnek, mint maga az eredmény.

Meg kell elégednünk azzal, ha a nevelésnél a természetet követhetjük és segíthetjük; a gyermekek még keveset tudnak, nem kell őket a beszédre ösztönözni, minthogy azonban sokat nem tudnak, sokat kérdezősködnek. Elég ha nekik érthetően megfelelnék, s ha némelykor egyes kis hasonlatokat csatolunk ehhez, hogy így világosabbá tegyük a felvilágosítást, melyet nekik adnunk kell: ha oly dolgokról mondanak ítéletet, melyet nem tudnak biztosan, egyes új kérdéseket zavarba kell őket hoznunk, hogy ezáltal hibájukat éreztessük a nélkül azonban, hogy e megzavavarás durván történék, s ugyan akkor föl kell világosítanunk, de nem bizonytalan dicsérettel, hanem határozottan nyilatkozó becsülés által, hogy inkább helyeseljük azt, ha kételkednek és a tárgyról, melyet nem tudnak kérdezősködnek, ha még oly jól határoznak is valamiről. Ez a valódi mód, mely által lelkükbe sok ildomot, valódi szerénységet s megvetést önthetünk a merész állítások iránt, melyek a kevéssé felvilágosult egyéneknek oly gyakoriak.

Mihelyt tehetségükben némi előhaladást érzünk e tapasztalást föl kell használnunk arra, hogy őket az önhittség ellen biztosítsuk. „Látod, mondhatjuk neki ez évben már okosabb vagy, mint a múlt évben; s egy év múlva ismét sok mást fogsz megismerni, mit most még nem vagy képes felfogni. Ha a múlt évben itélni akartál volna oly dolgokról, melyeket akkor még nem ismertél, s a melyek most világosan állanak előtted rosszul itéltél volna. Felette tévednél, ha oly dolgok ismeretét tulajdonitanád magadnak, melyek tehetséged meghaladják. Ép így vannak a jelenben is dolgok, melyek megértésére csak a jövőben lész képes. Majd egykor meggyőződöl arról, jelenlegi ítéleteid mily tökéletlenek. Bizd azért magadat azok tanácsára, kik úgy itélnék, mint itélni fogsz te is oly korban és oly tapasztalattal.“

A gyermeknek kíváncsisága nem más, mint a természettől beléje oltott hajlam, mely mintegy a nevelés előfutára: ne mulasztjuk el ezt fölhasználni. Például: a faluban meglát a gyermek egy malmot, tudni akarja mi az? meg kell akkor nekik magyaráznunk hogy miképp készítik az eledeleket, melyek az embert táplálják. Ha egy aratót látnak, meg kell mondanunk, ki az, mit csinál, miképp vetik a gabonát s hogyan sokszorosul meg az a földben. A városban látják a műhelyeket s boltokat, hol a különböző mesterségeket üzik, s hol a különböző kereskedelmi cikkek elárúsítják. Soha nem szabad kérdéseiket alkalmatlankodásnak vennünk: ezek az utak, melyeket a természet maga nyit a nevelés megkönnyítésére: örömet kell e kérdésekre tanusita-

nunk; s így észrevétlenül megtanítják, mint képződik minden, a mi az ember javát és a kereskedelmet előmozdítja. Lasan-lassan, minden különös oktatás nélkül megtanulják így a reájok hasznos dolgok legjobb készítési módját és valódi értékét, a mi az igaz gazdálkodás alapja. Ez ismeretek, melyeket senkinek sem szabad megvetni, mert mindenkinek szüksége van arra, hogy ne engedje magát megcsalni kiadásában, különösen szükségese a nőknek.

(folyt. köv.)

T Á R C Z A.

Megnyugszom a sorson . . .

— Ajánlva V. Cs. J. bátyámnak. —

Megnyugszom a sorson . . . viszem a keresztet . . .
Szent nyugalomra int a legdicsőbb pálya.
Az legyen közöttünk győztes, diadalmas,
Aki ezt az utat becsülettel járja. . .!

Kétélü fájdalom, te szívemhez nőtt fél!
Üdvreintó szódat melegen köszöntöm,
Add ide poharad! keserü. . . hisz abba
Megtörődött lelkem bús könyeit öntöm. . .

Magdolnával sirok. . . Szent Dáviddal menyek,
Megtaláltam utjok: szellemök visz erre,
S szívemben a régi mámorzajok helyett
Megcsendül egy ének: a bús „miserere“ . . .

S mint a zivatarral megküzdött természet
Kebelére borul a mosolygó napfény,
Ugy simulj keblemhez te égi szivárvány,
Szentek ideálja vigasztaló remény. . .!

Hozzám száll a békbe, mit a világ nem ad. . .
Világi örömek már Isten veletek! —
A megtért bünösnek könyeit hullatom,
S a muló örömek zajába nevetek. . .

Hozzám száll a béke, mit a világ nem ad. . .
Oly jól esik nekem ez a való öröm!
Életemet átfont világi elveknek
Sorvasztó bilincset véggépp összetöröm. . .

S megnyugszom a sorson. . . viszem a keresztet. . .
Szent nyugalomra int a legdicsőbb pálya;
S az legyen közöttünk győztes, diadalmas,
Aki ezt mindvégig becsülettel járja. . .!

(Maros Ujvár.)

Füley. Sz. Lajos.

Emléklapok egy püspöki körút alkalmából.

Mélt. és ft. *Lönhart* segédpüspök urunk kegyessége folytán azon kiváló szerencsében részesültem, hogy első püspöki körútja alkalmával aratot valóban fényes diadalainak szemtanuja lehettem. Igen szemtanuja amaz ősi hit- és vallásos buzgóságnak, mely a bányász nép szívét az életnek különösen rá nézve oly fáradságos küzdelmeiben élteti és e nehéz küzdelmekre megerősíti; szemtanuja azon hódolat- teljes tiszteletnek és tántoríthatlan ragaszkodásnak, melylyel e nép főpásztora iránt viseltetik. Szellemi élvezet volt ez rám nézve, kedves olvasó! mely nem egyhamar kínálkozik az életben e föld zarandok gyermekeinek. — Fogadja e megtisztelő kegyességért ő Méltósága itt a nyilvánosság terén is fíni hódolatom és legmélyebb hálám őszinte és alá- zatos kifejezését!

Ez első püspöki körútja alkalmából ő Méltósága szíve gyöngéd érzelmeit követve, szülőhelye iránti kegyeletének szép kifejezést adandó a bányavidéki esperesi kerületet kívánta látogatásával megtisztelni mint a melyhez Nagyág bányahelység, ő Méltóságának szülőhelye tartozik.

Borus és a hosszas szárazság által megtikkadt s hervadozó növényzetet jótékony esővel kecsgetető idő volt, midőn szept. 3-án reggel 4^{3/4} órakor egy eléggé kényelmes Landauerszerű négyfogatu bérelt kocsiban Isten segedelméből utnak indultunk. A délnyugati láthatárt sötét nehéz felhők boríták, melyeknek sűrű egymásutánban cikázó és le-lecsapó villámai egy júliusi kemény viharok is díszére vállottak volna. Utunk épen délnyugati irányban haladván bizonyosra vehettük, hogy az ég csatornáinak termékenyítő áldásaiban nem sokára részesülni fogunk. Számításunkat meglepő gyorsasággal igazolá a valóság, a mennyiben már Alvinczen érezni kezdők a megérkezett eső hűsítő hatását, mely mindinkább növekedve Szászváros felé már kemény záporra fejlődött. Alvincz és Szászváros között némileg dél-keletre magas erdőborította hegy aljában terül el a kies fekvésű Szelicsora, hajdan a hatalmas Barcsaiak virágzó birtoka, hová az uradalom akkori birtokosa, a vendégszeretetről híres *Barcsai Ambrus Mártonfy József* püspököt e barátságoszerető és fenkölt szellemű főpapat ama szellemes ötletével szokta vala kicsalogatni, hogy: „Vincztől Csóra csak egy óra, Csórától Vincz egy óra sincs.“

Szászvárosban Schenk József egyházi főgondnok urnak szívélyes vendégszeretetében részesültünk. A csinos kis ebédde fejlődött villásreggeli előtt a főgondnok vezetése mellett a Stefanita ferencziek szépen kijavított és megnagyobított plébániális templomot látogatta meg ő Méltósága; mely alkalmommal P. Blága házfőnök urnak, ugy mint buzgó rendtársának P. Móricz szónok és hitelemzőnek teljes elismerését fejezte ki a szent ügy érdekében kifejtett fáradhatlan buzgalmokért. Igen kellemes benyomást gyakoroltak ő Méltóságára a gyönyörű terítettben megszólaló új harangok tiszta csengő hangja, mit a házfőnöki szállás melletti szép kilátás, nyújtó, virágokkal díszített erkélyről hallgatott végig ő Méltósága, nem egy szellemes megjegyzéssel fűszerezve a kedves harangok harmonikus csevegését.

Pont kétnegyed 12-től ütött a toronyóra, midőn a szeretetteljes háziasszony szívélyes közreműködése mellett a

gasztronómiai műveleteken a legjobb hangulatban tulesve, a némileg megszakadozott felhők mögöl kikandikáló napnak vidám sugarai mellett Déva felé vettük utunkat. A jól gondozott erős talaju uton gyorsan haladt járművünk ugyanarra, hogy a Szászvárosról ép akkor induló vegyes vonat, — daczára az óriási kerületnek, melyet a kocsik Piskitől Dévaig megtesz — alig egy pár perczcel előzhetett meg Déván.

Déva, hol P. Papp Dániel Capistrano — bulgarita rendű házfőnök rendtársaitól környezve lelkes beszédben üdvözölte ő Méltóságát, a hunyadkerületi esperességhez tartozván, csakis transzennalis hely volt e körútban, miért is ő Méltósága az illem követelte látogatásokat Hunyadmegye fő- és alispánjánál leróván, két és félórai pihenés után újból ultra keltünk, immár e püspöki körút egyik és első sorban kiszemelt céljához, — *Nagyágra* jutandók.

Nagyág a Marosnak északi, vagyis jobb partján a tenger színe fölött egy pár ezer lábra emelkedő, különféle bányatermekekben még ma is bővelkedő hegynek majdnem a tetején fekszik, a ki tehát Déváról Nagyágra akar menni, annak mindenekelőtt a Marost Sölymos mellett egy sok tekintetben veszélyes Compon kell átszelnie, mert a kényelem és haladás e században, míg máshelyt milliókra menő fényes közlekedési eszközök és közegek emeltetnek, ide még a felvilágosultság vezette jótékony éltető sugarai az előítéletek sűrű fátyolán át el nem juthattak. Mielőtt a Compra szállottunk volna Barcsai Béla szolgabíró, mint a megyei közigazgatás elnöke hivatalársai környezetében meleg szavakkal üdvözölte ő Méltóságát, fölajánlva egyszersmind minden váratlan eshetőségek ellen garantizáló szíves kisérétét. Ő Méltósága a fejedelmi sarjhoz valóban méltó előzékenységét szívélyes szavakban megköszönve a szolgabíró urnak, pár percz alatt szerencsésen a Maros tulpartjára keltünk, honnan kedvező idő mellett körülbelül másfél órai ügetés után az érintett faluk között az érdeklődő hivektől mindenütt szívesen üdvözöltetve — eljutottunk a nagyági hegyaljához, hol, mint a bányavidéki esperesi kerület határán, ft. Ninger Ignác zalathnai főesperes plébános ur, a dévai szerzetes atyáktól környezve, a nagyági diszküldöttség élén, beláthatlan néptömeg zajos „éljen“ „Vivat“ „Glück auf“ „és setrease“ kiáltásai között valóban megható és könnyekig elérzékenyítő szavakban üdvözölte és fogadta ő Méltóságát, ugyis a kegyeletes főpásztort, ugyis mint a bányavidék szülöttjét s végre ugyis mint a patriotáját. Kinek is ne csalt volna könnyeket szemébe a gondviselés oly csodás működése — hogy Nagyágnak egyik érdemes szülöttje, mint a bányavidék főesperese, ugyan nagyágnak egy másik szülöttjét mint főpásztort üdvözölhette és fogadhatta első püspöki körútja alkalmából szülőhelyök határán!?

A kölesönös üdvözlések és bemutatások után a tér tisztulni kezdvén nem kis meglepetéssel vettük észre, hogy három szekér 4—4 ökörrrel mintegy hivalgólóg várakozik passaschierekek után; de bámulatunk csak akkor érte el fő fokát midőn értesültünk, hogy azok mi ránk várakoznak, Nagyágnak különben megközelíthetlen magaslatára fölszállítandók. Maga az ég is megnehezelt e nem remélt udvariatalansággért, s nyomban szakadó záporként hulló könnyek en

tört ki, mintha csak esordultig ki akarta volna önteni pár percz alatt mindazt, mit mosolygó szemeiben eddig visszatartottat. Mi ugyan szívesen elengedtük volna a részvét illetén rendkívüli nyilvánulását, de ugyan a kitörő érzelmeknek ki tud féket szabni, ha már Jób könyve szerint az „elgondolt beszédek sem lehet visszatartani“? (Jób. IV. R. 2. v.) Hagytuk tehát míg mérhetlen részvétének utolsó csöppjeit is kiönti Pluvia ő nagysága, mi pedig mögöttünk lévén az elfogadó küldöttség s előttünk az óriási meredélyű hegy és más kiutat sehogy se remélhetvén; fölöttöttük felsőinket többes számban is, s parapléinkat a kellő rendbe hozva kényelmes fődött kocsinkat odahagytuk és egy legközelebbi ökrösszékér oldalához alkalmazott pedestal közvetítésével abban elhelyekedtünk. Merész példánkat követték a kíséret tagjai is, s nemsokára megindult az érdekes menet élén egy 20—25 tagból álló zászlós banderiummal, mely eddig dícséretreméltó türelemmel szép rendben várakozott egy emelkedettebb helyben az indulásra.

Mehettünk így egy óráig, midőn a csendes lenyugvásra készülő Helios ő felsége megsokalva Pluvia ő nagyságának fölösleges zokogását és sűrű könyhullatásait, férfias erélyvel kibontakozott ölelő karjai közül s örökmosolygó arcának bucsusugaraival megaranyozá az elragadóan szép vidéket, reményt nyújtva egyszersmind, hogy rövid 12 óra csépergése után egész színpompájában fogjuk őt ismét tisztelhetni. A látvány, mely ekkor szemeink elé tárult, csak egy festő esetlenképezheti tárgyát. A lábaink alatt beláthatatlan térségben elterülő kies völgy, a közel s távolban föl-föltünetező falvak, Déva szép fekvésű városa a fölötté halgós sáfszékyszerű várral, a láthatárt szegélyező kék hegyek, a nap végsősugarában fürdő és óriás arányfoszlányként mélyen a völgybe lecsüngő felhő, fölöttünk köröskörül a bizarul kiemelkedő sziklák s az égnek meredő bányászhegyek itt-ott viruló zöld fákkal is benöve, előttünk maga Nagyság költői rendetlenségben szétszórva kiemelkedő s az egész táj fölött uralgó három csinos templomával: Mindez együttvéve oly panorámát nyújtott a figyelmes szemlélőnek, hogy teljesen osztom ő Méltóságának azon nézetét, melyet ép ezen gyönyörű látvány csalt ajkaira, s mely szerint, ha valaki a természet rendkívüli tüneményeiben akar gyönyörködni, fölösleges annak tetemes költséggel Schwájezba vándorolni, megtalálhatja mindazt gyönyörű változataiban itt e kis görbe országban is, melyet Erdélynek neveznek, csak tegye le az előítélet és elfogultság azon kétszínű szemüvegét, melyen át mindent a mi külföldi a haza fölé szokott helyezni.

Ily és hasonnemű gondolatok foglalkoztatták gondolatgyárunk gépezetét, midőn a két oldalt kimagasló hegyek ormairól előrdülő taraczkok többszörösen visszhangzó durrogása kellemes meglepetéssel zavart kieszmékedésünkből s jelezte azt, hogy még egy pár kilométer és célhoz jutottunk. Csakhogy Nagyság különösen főpásztor, s most hozzá még édes szülőltje iránt nem szokott oly szűkmarku lenni a kellemes meglepetések inscenizálásában. Két kilométernyire lehettünk a templom közelében felállított diadalkaputól, midőn a bányászokból alkotott diszorfal megkezdődött, kiknek mindenike bányáslámpát tartott kezében, s a tisztelgés után a menethez csatlakozván a diadalkapunál már

egy lángtengerré fejlődött, vakító fénnel árasztva már-már szunyadozni kezdő tájat.

E pillanatban a taraczkok ezerszeresen visszhangzó dorrogása, s a három templom tornyában ünnepélyes hangon csevegő harangok ércnyelvei elnémulnak, hogy helyet adjanak az ékesen szóló emberi nyelvnek. RácZ István nagyági rom. kath. derék, buzgó, fáradhatlan lelkész ugyanis díszes egyházi ornatusban fehérbe öltözött leánykáktól környezve megszámithatlan néptömeg kíséretében a csinos diszkapu alatt várakozott ő Méltóságára, és most előlérve könyekig megható szavakban üdvözölte ő Méltóságát, mint kegyes főpásztort és kegyeletes honfiut, először magyar azután német nyelven; mire egy kedves kis leányka a gyermeki kebel gyöngéd érzelmeinek kifejezése mellett a nagyági gyermekvilág nevében egy gyönyörű virágcsokorral kedveskedett a tisztelet és őszinte szeretet illetén nyilvánulását által egészen meghatott főpásztornak. Ő Méltósága mintkét üdvözlésre a nála oly annyira sájatos kegyesen leereszkedő nyájas és megnyerő modorával szívélyesen válaszolt, nemes büszkeséggel vallván be, hogy ő is egy bányásznak fia, egyszersmind atyailag intvén és figyelmeztetvén mindnyájokat ama hitbuzgóság és vallásosság megőrzésére, melynek szemtanuja lenni évek múlva is szerencsés lehetett.

Erre körmenetileg üdvölvések harangok zugása és sz. énekek zengedése mellett vonultunk be Nagy kicsiny, de csinos és tiszta, földiszittelt templomába, hol ő Méltósága püspöki áldását adván az ájtatos hívő népre, a lelkészi lakba mentünk az előbb leirt ünnepélyességgel. Nemsokára ő Méltósága Hütel József főbányatanácsos ur vezetése alatt a bányahivatalnokok és román lelkészek tisztelgését fogadta. Végre pedig a lelkész ur vendégszerető asztalánál a physicum már-már előtérbe lépni kezdő követelményeinek is eleget tévén jótékony nyugalomra hajtók fáradt tagjainkat, hogy megújult erővel kezdhesünk a másnapi szent ténykedéshez.

(Folyt. köv.)

Kisebb közlemények.

— Örömnapp Lemhényben. Folyó hó 11-én nagy ünnepe volt Lemhény községének, mert nemcsak az egek Királynéjának, kinek védő palliuma alatt a hős Szobjeszki ezeltől mintegy 198 évvel a szorongatott Bécsset a mindent pusztulással fenyegető töröktől megszabadítá, mely győzelemmel hazánk is a 150 évig tartó rabigát nyakáról lerázni kezdé, mondom nemcsak a szent szüz dicső nevének ülte ünnepét, hanem még ehhez járult a köztiszteltben, becsületben megöszült lemhényi plebános főtisztelendő Kovács Lajos ur aranymiséje. Mindenki érezte az ünnep méltóságát, a nap is tündöklő sugaraival látszott az örömben osztozni, a vidékiek ép úgy mint a helybeliek már korán özönlenni kezdetek a „Szent Mihály hegye“ felé, hogy ott szemtanui legyenek a magasztos ünnepélynek.

11 Óra körül megindult a Jubilans agg Simeonkint az Isten háza felé, hogy ott, hol a szent kereszt vize által Krisztus katonájává avatott s a keresztény társadalom nagy

családjába felvetett, hol mint kised először tanuló ismeri az Istent s először nyíltak meg ajkai az Ő dicsőítésére, hol mint férfi 30 éven át volt közbenjáró Isten és a nép között 30 éven át volt sáfára az isteni titkoknak, őrzője az, isteni letétemények, ügyes bátor forgatója az ige ké-éltű feyverének; hogy ott most Isten, az egyház, az emberiség és a közügy szolgálatában eltelt ötven év után hála adóját a minden jók adójának Ierójja.

A menet mindenütt zöld ágakkal felékesített uton haladt a templomig, a templom is zöldágakkal és virágokkal csinosan fel volt diszítve.

Megérkezve a templomba legelőször is a Jubilans a „Te Deum“-ot intonálta. Mily megható jelenet volt ez! Egy 73 éves aggastyán, életének alkonyán könyes szemekkel rebeg hálát a gondviselő Atyának, hogy őt az élet ily késő koráig megtartotta, míg kortársai — egyet kivéve az osdolai plebános urat — már régen a sirhantok alatt porlanak, s ő, kit az 1849-iki véres napok Zalathnán találtak, honan csak ezer veszély közt menekülhetett meg, él s még működhetik az Ur szőlőjében. Most kezdetét vette az ünnepélyes szent mise. A kézvezetői tisztet nagyságos és főtisztelendő Nagy Lajos és Bálint Károly kanonok urak teljesítették.

Evangelium után főt. Bálint László bercki plebános s kerületünknek munkás főjegyzője a szószékre lépett és a szoltáros azon szavaiból indulva ki: „Az Ur irgalmasságát örökké énekelni fogom“ nagy szorgalommal kidolgozott, hatásos remek beszédet tartott kimutatva beszédében, hogy a mai ünnep a hála, tisztelet és kegyelet ünnepe.

A mise ezután tovább folytatott és mise végével a Jubilans jubilaris áldásában részesített. A templomi ünnepély végeztével ismét visszatértünk a plebánia lakba, hol gazdagon terített asztal várt ránk, az örömlakoma alatt nem hiányzott a jó kedv és vigság. A felköszöntések sorát Nagy Lajos kanonok ur ő maga kezdte meg poharát őrítvén a Jubilansra, majd ismét Fogarasy Mihály kegyelmes püspökünk ő nagyméltóságára és Lőnhart Ferencz főlzentelt püspök ő méltóságára, ezután a jubilans emelt poharat Nagy Lajos és Bálint Károly kanonok urakra, Bálint Károly kanonok ur ő nagysága pedig különösen Nagy Lajos urat éltete, ki a szomszéd Csikból, mint kerületünk nemes szülöttje, sietett a mi örömlakomban részt venni, az ünnepi szónokra szintén ő nagysága emelt poharat, hangsúlyozva az ő szolgálat kesziséget, mely nyilvánval mindenütt, hol a szükség ugy kívánja, amint az a jelen esetben is történt, mert ő nagysága volt e fontos tiszttel megbizva, de a közbenjött lábfájása (a mi muljék el mielőtt szívemből kívánom) megakadályozta abban és a manuductori tisztet is csak nagy nehezen teljesithette. Bálint László ur visszontásul ő nagyságára emel poharat, majd nt. Vitos Mozes nyújtodi lelkész urnak két alkalmi költeményét olvassa föl, végül nem hallgathatom nt. László Józsefnek gyönyörű pohárköszöntőjét, mely mindnyájukat megragadott és felvilányozott. Vívát! Így telt ezen nap, melyet az Ur szerzett nekünk, s melynek legszebb emléket szívünkbe vésvé vívök magukkal.

Bereck 1881 szept. 14.

Veneturvári.

Irodalom.

— A székely Czimbalomhangok érdekében.

Az „erdélyi rom kath. irodalmi társulat“ kiadványaiban „Székely Czimbalomhangok“ cím alatt, még a legelőgultabb kritikus szerint is „egy meglepő csinnal és valódi műzléssel“ kiállított, a haza és vallás iránt egyaránt hevülő és lelkesítő népies versgyűjtemény jelent meg a közelmúlt napokban. Ezen irodalmi termék megjelenése a „Fővárosi Lapok“ figyelmét sem kerülte ki, és annak kritikusa nem is késett itészeti capacitásának nehezékét az igazságosztó merleg serpenyőjébe vetni előitélet szülte, könnyelmű fölületesség dictálta s nem kevesebb roszakarat és mondjuk ki tisztán hazafiatlanság sugalta bírálatában.

A „Föv. Lapok“ Janus fejű kritikusa ugyanis azt mondja a „Székely Czimbalomhangokról“, hogy míg külalakjában meglepő csin és műzlésre vall, addig beltartalmára nézve nem egyéb az, mint „kezdteleges gyarlóságok“ conglomeratuma. Továbbá végtelen sajnálatát fejezi ki a fölött, hogy míg a valódi és irodalmi becsű termékek a szerző kézírattárában aluszszák végzetes álmukat, addig ily „kezdteleges gyarlóságok“ egy irodalmi társulat által segítettve meglepő csinnal eszközölt kiállításban is napvilágot láthatnak.

Ilynemű — újból hangsúlyozzuk — hazafiatlan badarságait a „Föv. Lapok“ kritikusa nem tudván csak egyetlenegy idézettül is támogatni a derék szerző szerénységéből törekszik magának érvet kovácsolni, állítván, hogy közrebocsátott költeményeinek „kezdteleges gyarlóságát“ már maga szerző is elismerte az által, hogy nem bátorzkodott kiletét az olvasó közönségnek teljesen felfődni. — De nem oda Buda édes kritikus uram! Ha ezen önző és legtöbbször fölületes gyarlóságaival fönnen dicsekvő korban az irodalom terén is lelkiismeretlenül szédelgők közül egy becsületes jellem, egy önzetlen szerény munkás kiválik, s midőn a szélnék ereszett sok pelyva helyett valahára nekünk tiszta buzával kedveskedik, a helyett hogy a szemérmertlenség kaczer fényében csillogni vágnék a valódi szerénység titkos fátyola alá rejtőzik: ne méltoztassék ezen becsületes eljárást a „gyarlóságok miatti kicsinyes félelemnek, hanem inkább a tiszta jellemek sajtáságát képező szerénységnek tulajdonítani, annál is inkább, — mert egy oly koránt sem kezdteleges, hanem mondhatni veterán író mint a „Czimbalomhangok“ derék szerzője, ki már évtizedek óta heti lapokban és különböző folyóiratokban folytatott irodalmi munkásságával sokkal illetékesebb bíráknak, mint a „Föv. Lapok“ kritikusa, teljes elismerését vívta ki, s a ki szakértők nyilatkozata szerint Aranyunk mesterkéletlen játszáságát, zomatos magyarságát s minden alantóság nélküli igaz népies irályát az újabb korban a leginkább közeli-tette meg, ugy hisszük félelem nélkül, nyílt sisakkal is a „Föv. Lapok“ kritikusa elé léphetett volna, ha inkább

akar vala az ő és hason gondolkozásu kollégái kívánságának eleget tenni, mint vele született szerénységének a biztos győzelem tudatában is hódolni.

Ha pedig a „Föv. Lapok“ kritikusa azt mondja, hogy „e versgyűjtemény gyarlóságait még egyházas színezete sem menti, lévén az világi népdalok és balladák halmaza“: mi először is azt kérjük ezen fifikus kritikus urtól, hogy hát valamely irodalmi terméknek gyarlóságait annak csupán egyházas színezete irodalmi tekintetben egyáltalán kimentheti-e? Ej, ej kedves kritikus uram! ön egy kissé hamisacskva is; nem is hittem, hogy tisztelt személyében olyan kancsal szerű mérsárosra akadok; — azután meg e versgyűjteményből fölcmlítjük csak ugy hamarjában a következőket: Halottak estvéjén; Szilveszter estvéjén; Templom romjain; Intés; Hangverseny; Esdeklés; Vihar; Uj keresztések; Pünköstkör; Aug. 20-án; A pávasült; A világhoz; Mátyás király egy kolostorban; Üdvhangok; Ki a boldog?; Szent Imre ünnepén; Karácson ünnepén; 1879; Husvétkör; April 24. 1879; A sz. Anna tavánál; Festő angyalok; Szt. Mihály ünnepén; Deczemb. 8-án; A sz. sírnál; Az uj áldozárokhoz; Az angyali karok dicséneke az oltáriszentséghez Urnapján; stb. stb. stb. — és azt kérjük: ha a kritikus ur ezen versgyűjteménynek olvasta-e csak tartalomjegyzékét? s ha nem — a mit gondolok is — legalább a felhozottak után el meri-e még mondani hamis csalafintással, hogy e versgyűjtemény csakis világi népdalok és balladák halmaza?

No de nem akarunk ezuttal a „Föv. Lapok“ kritikusá részrehajló és igazságtalan bírálatának részletes boncolgatásába bocsátkozni; annál is kevésbbé, mert valamint a nevezett kritikus ferde bírálatában minden bizonyítás nélkül valamit csak állit, ép ugy feljogositva érezzük mi is magunkat alaptalan állításainak igazságát kétségbe vonva, azokat e g y s z e r ű e n v i s z a u t a s i t a n i; s mert továbbá bizonyára akadnak részlehatatlanabb és egyszersmind szakavatottabb bírák, kik ha érdemesnek fogják találni, mindeme badarságokat a kellő értékökre leszállalítani késni nem fognak.

Mi jelen sorainkkal csakis a t. olvasó közönség figyelmét kívántuk ezen ügyre felhívni, s az igazságtalanul elítelt irodalmi termékek az elitélő kritikájával való összevetését tisztelettel ajánlani; erősen meg lévén győződve, hogy az igazság mérlegének az előtétlet és részrehajlás által megzavart egyensulya a t. olvasó közönség igazság érzete előtt az én igénytelen s talán fölösleges közreműködésem nélkül is helyre fog állani. — Tolle lőge!

Oriens.

A napi események köréből.

— Plébános-Választás. A kolozsvári rom. kath. egyházközség képviselőtestülete sept. 20-án gyűlést tartott, melyen az üreseedésben levő plébánosi állomás betöltése iránt intézkedett, a választás napjául f. évi okt. 2 át tűzvéni ki.

— Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat választmány f. é. október hó 2-án délelőtt 11 órakor gyűlést tart, melyre a t. cz. valaszányi tagok meghivatnák.

— A jövő országgyűlés főrendiházába 2 főherczeg 6 érsek, 29 megyés püspök, 23 czimzetes püspök, 2 főapát és prépost, 10 ország-zászlós, 3 miniszter, 56 magyarországi s 8 horvátországi főispán, a fumei kormányzó, 2 uralkodó herczeg, 16 nem uralkodó herczeg, 360 báró. végre 5 erdélyi királyi hivatalos, összesen 713 tag nyert királyi meghívólevelet.

— Nyilt levél. Öt-hat hónapja, hogy egy erdély-megyei káplán kiadványaimat intentiokra kérte tőlem, a levél eptévedvén, én nem teljesithetem kívánságát. Fialt paptársaimnak szivesen megteszek mident, ami tőlem telik, az egyház szerelméért. Az illetőt ezennel felszólitom, hogy ujra jelentkezék nálam: szivörömet megküldöm a kívánt könyveket. Nagyvárad, szept. 20. 1881. Dr. Nogáll János nv. kanonok.

— Értesítés. Az udvarhelymegyei rom. kath. néptanítói „önképzőkör“ ez évi őszi gyűlése f. hó 26-án d. e. 9 órakor fog Bethlenfalván megtartatni, nire a tagok tisztelettel meghivatnak. Zetelaka septem. 14. 1881. Andrassy József, elnök.

— D. J. a Kr. Pályázat. A csik-madarasi rom. kath. népiskolai első tanítói állomásra folyó 1881. szept. hó végéig terjedő pályázat hirdettetik.

Ezen tanítói állomással a következő járandóságok vannak összekötve: a) kényelmes szállás két szoba, egy konyha, és pincze; b) évi fizetés 300 frt. a közönség „majorsági pénztárából“ havankénti részletekben.

Az első év probaév. Személyes jelentkezése a választandónak előnyére válik.

Ezen állomást elnyerni óhajtok keresztlevél — tankepesítési — és egyéb okmányokkal felszerelt folyamódványaikat a fenakitüzött idő alatt, a csik-madarasi rom. kath. lelkészi hivatalhoz nyujtsák be. Csik-Madaras, 1881. szept. 14-én. Péterffy József s. k. lelkész és iskolaigazgató.

— Sajtóhiba-javítás. A lapunk 36-ik számában között a pályázat szerint a segesvári iskola-tanító állomással össze van kötve: a) 400 frt készpénz fizetés, b) egy kis lakható szoba, c) két öl tűzifa, d) egy faszin, közös pincze és udvar. Az első alkalommal hiányosan közétett pályázat így egészítendő ki.

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztőbizottság. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA. Szerkesztőtársak. BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, CSISZÉR JÁNOS, Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Nyomatott a püsp. lyc. gyorssajtóján Gyulafehérvártt. (Klüger B.-nál.)